

Durf vernieuwend te zijn

Feedback op het concept-basiscurriculum vanuit het veld en vertaling van de feedback naar vervolgstappen voor 2021

MARKUS ALTENA DAVIDSEN, MARCEL ELSENAAR

In december 2020 organiseerde het Expertisecentrum Levensbeschouwing en Religie in het Voortgezet Onderwijs (LERVO) zes focusgesprekken met docenten, opleiders en methodemakers over het concept-basiscurriculum levensbeschouwing en religie (zie Narthex december 2020). Het waren gepassioneerde gesprekken waarin de betrokkenheid bij de ontwikkeling van ons vak duidelijk voelbaar was. In deze LERVO-update doen we verslag van de focusgesprekken en beschrijven we hoe we de aanbevelingen van het veld hebben vertaald naar concrete vervolgstappen.

Zes focusgesprekken met docenten, opleiders en methodemakers

In het vorige nummer van *Narthex* publiceerde LERVO een eerste concept van een 'Basiscurriculum levensbeschouwing en religie' voor het vo (Davidsen, 2020). In december voerden we met docenten, opleiders en methodemakers zes focusgesprekken over dat concept om feedback vanuit het veld te verzamelen. We spraken met docenten die werkzaam zijn in het vmbo, in de onderbouw van havo/vwo en in de bovenbouw van havo/vwo, met opleiders van de hbo- en universitaire opleidingen en met methodemakers. Deelnemers voor de focusgesprekken werden o.a. gezocht via de VDLG-nieuwsbrief. Er was veel animo en helaas heeft niet iedereen die belangstelling had daadwerkelijk mee kunnen doen vanwege de grootte van de groepen. Uiteindelijk namen 30 mensen (15 docenten, 10 opleiders en 5 methodemakers) deel aan de focusgesprekken of hebben schriftelijk feedback gegeven. Als voorbereiding op de gesprekken vroegen we de deelnemers om na te denken over vier vragen: (1) Waar word je enthousiast van? (2) Wat zijn sterke punten bij het voorstel? (3) Welke voorstellen heb je voor inhoudelijke verbeteringen? (4) Heb je suggesties voor het vervolgproces?

Markus Davidsen

Marcel Elsenaar

Impressies vanuit de focusgesprekken

De deelnemers aan de focusgesprekken spreken veel waardering uit voor LERVO als samenwerkingsverband en voor de inzet om een gezamenlijk basiscurriculum te formuleren. Docenten hebben soms het gevoel dat ze het bestaansrecht van hun vak te moeten verdedigen. Ze ervaren het basiscurriculum als een erkenning van hun vak en expertise, die zij kunnen gebruiken in gesprekken met schoolleiders en collega's. De deelnemende docenten zijn bereid om een stukje vrijheid in te leveren als in ruil daarvoor het vak aan coherentie wint. Daardoor kan het vak een sterker imago en positie verwerven in de ogen van leerlingen, schooldirecties en collega-docenten van andere vakken.

Ook de opleiders en uitgevers onderschrijven de missie van LERVO en vinden het een groot goed dat docenten, opleidingen en profielorganisaties binnen LERVO samen optrekken. De opleiders (en in mindere mate de uitgevers) zijn wel een stuk kritischer dan de docenten. Ze missen onder andere reflectie op een aantal gemaakte keuzes in het concept-basiscurriculum en verlangen naar een concretere uitwerking van de voorgestelde inhoud en vakdidactische beginselen. Bij die verdere uitwerking willen ze net als de docenten graag betrokken blijven.

Zeven concrete aanbevelingen vanuit het veld

Het doel van de focusgesprekken was om zoveel mogelijk verschillende geluiden te registreren zonder het concept-basiscurriculum te verdedigen en zonder te proberen de problemen waarop werd gewezen meteen op te lossen. Het is

inherent aan de methode dat de feedback op een aantal punten in verschillende richtingen wijst. Waar de ene bijvoorbeeld de religiewetenschappelijke leerlijn inspirerend vindt, had de ander graag gezien dat de hermeneutisch-communicatieve (of levensbeschouwelijke) leerlijn centraler wordt gesteld. Interessanter (en bemoedigend voor het vervolgproces) is dat de feedback van de zes focusgroepen op veel punten verrassend consistent is. Meerdere deelnemers formuleerden onafhankelijk van elkaar zeven concrete aanbevelingen die breed gedragen lijken te worden.

1. Durf duidelijke keuzes te maken en durf vernieuwend te zijn. Als het basiscurriculum te vrijblijvend of te weinig vernieuwend is, moeten docenten en methodemakers noodgedwongen zelf alle keuzes maken en slaagt het basiscurriculum er niet in om meer coherentie binnen het vakgebied te bewerkstelligen. Docenten zijn het meest geholpen als LERVO een stevig en vernieuwend basiscurriculum neerzet met voorbeeldleerplannen waaruit docenten inspiratie kunnen putten voor hun eigen vakleerplannen. LERVO kan op die manier richting geven aan het vakgebied terwijl docenten vrijheid behouden wat betreft de precieze weging van de stof en de keuze van pedagogisch-didactische aanpak.

2. Neem uitgangspunt in de levensbeschouwelijke diversiteit in Nederland. De focus op de vijf wereldreligies plus het humanisme is te beperkt. In het huidige levensbeschouwelijke landschap in Nederland komen buiten de gevestigde tradities ook alternatieve spiritualiteit, nieuwe religies, atheïsme, ietsisme en levensbeschouwelijke onverschilligheid voor. Dit zijn ook levensbeschouwelijke posities waar veel leerlingen zichzelf in herkennen. Om die redenen verdient in ieder geval een aantal van deze posities een plek in het basiscurriculum te krijgen.

3. Maak meer ruimte voor ethiek. Ethiek komt nu pas expliciet aan bod in het basiscurriculum+, maar verdient al een plek in het basiscurriculum.

4. Ontwikkel en verstrengel de religiewetenschappelijke en hermeneutisch-communicatieve leerlijnen. Het is sterk dat de religiewetenschappelijke en de hermeneutisch-communicatieve (of levensbeschouwelijke) leerlijnen door onderbouw en bovenbouw worden getrokken op zowel vmbo als havo/vwo. Wel verdienen de leerlijnen nader ontwikkeld te worden. Bij de hermeneutisch-communicatieve leerlijn kunnen de communicatie- en handelingsaspecten concreter uitgewerkt worden en de positie van levensbeschouwelijke identiteitsontwikkeling binnen het basiscurriculum verhelderd. Ook de religiewetenschappelijke leerlijn vereist verdere uitwerking, met name het werken met bronnen en analysemodellen. Op een meer fundamenteel niveau is een verstrengeling van de twee leerlijnen nodig. Ze staan nu te los naast elkaar.

5. **Geef de confessionele vakvisie meer ruimte.** Deelnemers vanuit de meer confessionele scholen plaatsen kanttekeningen bij de religiewetenschappelijke vakdidactiek en de godsdienstkritische houding die hier in hun ogen wordt voorgeschreven. Ze vragen meer ruimte voor de confessionele vakvisie binnen het basiscurriculum.

6. **Verschillende scholen hebben verschillende aanpakken nodig.** Het is sterk dat het voorstel drie implementatieopties onderscheidt en dat LERVO hiermee alle vo-scholen wil bereiken, inclusief de openbare scholen. De vraag is echter of de conceptualisering van het vak(-gebied) als bestaande uit de onderdelen basiscurriculum, basiscurriculum+ en schooleigen curriculum optimaal is. Het verdient de voorkeur om voor het bijzonder onderwijs te blijven spreken van een vak en niet van een vakgebied. In het openbaar onderwijs moet nadrukkelijker de relatie met burgerschap worden gelegd.

5. **Blijf het veld betrekken bij het vervolgtraject.** Alle deelnemers aan de focusgroepen geven aan in een later stadium weer mee te willen denken. Specifieke aandacht vraagt het betrekken van docenten en scholen die veel islamitische leerlingen hebben en de specifieke context van openbare scholen.

Zo gaat het verder

In de komend anderhalf jaar blijft LERVO zich richten op de verdere uitwerking van het basiscurriculum levensbeschouwing en religie. Hierbij gaan we zoveel mogelijk de aanbevelingen van het veld volgen. We gaan gefaseerd te werk. In het voorjaar van 2021 willen we de vakdidactische grondslag van het basiscurriculum verder ontwikkelen. Gezien de diversiteit aan vakvisies denken we niet dat het mogelijk is tot één ‘compromis-didactiek’ te komen. Onze strategie zal anders zijn: in samenwerking met het veld willen we de drie dominante vakvisies, die we voor het gemak de godsdienstpedagogische, de levensbeschouwelijke en de religiewetenschappelijke noemen, scherper in kaart brengen. We willen de doelen en didactische middelen van deze drie vakvisies beschrijven en samen met docenten en vakdidactici onderzoeken hoe de vakvisies op vruchtbare wijze met elkaar in samenspel kunnen worden gebracht. In plaats van één bepaalde vakvisie als grondslag van het basiscurriculum te leggen, willen we op deze manier docenten in staat stellen elementen uit de verschillende benaderingen met elkaar te combineren op een manier die aansluit bij de specifieke context van hun school en bij de behoefte van de leerlingen. In de loop van het voorjaar willen we ook de inhoud van het basiscurriculum aanscherpen. Bij dit proces gaan we vanuit de drie genoemde vakvisies zoeken naar de meest centrale inhoud. Hopelijk komen we op deze manier tot een meer

gebalanceerde samenstelling van kerninhouden, waar bijvoorbeeld ook ethiek een stevigere plaats kan innemen.

Wat betreft de uitwerking van voorbeeldleerplannen op basis van het basiscurriculum kiezen we voor een gedifferentieerde aanpak. In de eerste plaats werken we voorbeeldleerplannen uit voor scholen in het bijzonder onderwijs waar behoefte is aan het versterken van de positie en inrichting van het vak GL. De voorbeeldleerplannen maken we voor het volledige vak – we integreren dus weer de onderdelen die in het eerste concept ‘basiscurriculum’, ‘basiscurriculum+’ en ‘schooleigen curriculum’ zijn genoemd. We ontwikkelen de voorbeeldleerplannen in de loop van het schooljaar 2021-2022 en zullen tijdens dat proces weer op verschillende momenten het veld consulteren, o.a. tijdens een *expert meeting* voor opleiders en docenten die we in het najaar organiseren. Tegelijkertijd gaan we onze contacten binnen het openbaar onderwijs uitbreiden zodat we als volgende stap, vermoedelijk in het schooljaar 2022-2023, in samenwerking met ontwikkelscholen een goed model kunnen ontwikkelen voor de implementatie van het basiscurriculum in de openbare sector. In de voorbeeldleerplannen voor zowel het bijzonder als het openbaar onderwijs willen we zichtbaar maken hoe ons vak(-gebied) een centrale bijdrage levert aan burgerschap.

Parallel aan de ontwikkeling van voorbeeldleerplannen gaan we door met ons voornemen om een *Inspiratieboek Levensbeschouwing en Religie* samen te stellen met hoofdstukken over de vakdidactiek en kerninhouden van het basiscurriculum. Dit doen we in samenwerking met wetenschappers en docenten en we bouwen daarmee verder op de basis van het *Handboek Vakdidactiek Levensbeschouwing & Religie* (Van Dijk 2020). We hopen in de loop van 2021 de artikelen over de verstrengeling van de drie vakvisies te publiceren. Eind 2022 volgt dan het volledige *Inspiratieboek*.

We blijven graag nauw in contact met het veld. Heb je ideeën voor ons of wil je een steentje bijdragen? Neem dan contact op met onze projectondersteuner Joanne Bos via info@expertisecentrumlervo.nl.

Op de website <https://expertisecentrumlervo.nl/> kun je meer lezen over onze werkzaamheden en kun je je inschrijven voor onze nieuwsbrief.

Literatuur

- Davidson, M.A. (2020). Voorstel basiscurriculum Levensbeschouwing en Religie. *Narthex* 20(4), 15-26.
- Van Dijk-Groeneboer, M. et al., red. (2020). *Handboek Vakdidactiek Levensbeschouwing & Religie: Leren Leven Vanuit je Wortels*. Expertisecentrum LERVO. Beschikbaar op <https://expertisecentrumlervo.nl/>